
INDHOLD

Leder:	
Hvordan reducerer vi frafaldet i uddannelsessystemet?	4
<i>Stephen Dobson, Ole Hansen, Thomas Nordahl og Lars Qvortrup</i>	
Gennemførelse i uddannelsessystemet – hvilke barrierer er der?	8
<i>Niels Egelund</i>	
Parat til uddannelse?	15
<i>Bjarne Lundager Jensen og Line Gry Knudsen</i>	
Fokus på nye former for kvalitet på daginstitutionsområdet	28
<i>Bente Jensen og Sven Bremberg</i>	
Relasjonsorientert praksis og stabile læringsfelleskap – kontekstuelle og relasjonelle forhold i klasserom på skoler med lite atferdsproblemer	38
<i>Anne Kostøl og Sølvi Mausestagen</i>	
Inkludering för ökad måluppfyllelse ur elevperspektiv	49
<i>Elisabeth Persson og Bengt Persson</i>	
Kommentar:	
Fra didaktikk til yrkesdidaktikk	59
<i>Bjørn Magne Aakre</i>	
Filmanmeldelse:	
The Class	62
<i>Lars Qvortrup</i>	
Boganmeldelse:	
Evaluering i skolen – baggrund, praksis, teori	65
<i>Stephen Dobson</i>	

Leder

Hvordan reducerer vi frafaldet i uddannelsessystemet?

Over hele verden er uddannelse blevet et centralt politisk element: Det er uddannelse, der skal sikre samfundsøkonomien, velfærden, demokratiet og det rige personlige liv. Beregninger fra eksempelvis OECD i 2010 demonstrerer, hvor dyrt det er for en nation ikke at have et velfungerende uddannelsessystem (OECD 2010).

Det samme gælder naturligvis også i de nordiske lande. I Norge anses den manglende gennemførelse af videregående uddannelse (ungdomsuddannelsen) for at være den største udfordring i uddannelsessektoren. Selv om der ikke er formuleret eksakte mål knyttet til den andel af en ungdomsårgang, som skal klare videregående uddannelse, er der iværksat flere omfattende nationale initiativer for at forbedre gennemførelsen, således at flere opnår studie- eller erhvervskompetence. I Sverige har man i løbet af 2010-2011 gennemført en række uddannelsesreformer med henblik på at øge den andel af elever, der gennemfører grundskolen. I Danmark er alle politiske partier og de fleste aktører på uddannelsesområdet enige om, at det uddannelsespolitiske mål er, at senest i 2015 skal mindst 95 procent af en årgang have en ungdomsuddannelse.

Men lige så stor den politiske enighed er, lige så svært er det tilsyneladende at nå målet. Hvor er vanskelighederne, og hvordan overkommer vi dem? Det handler dette nummer af *Paideia* om: Hvilke barrierer er der for at øge antallet af unge, der gennemfører en kompetencegivende uddannelse (se Niels Egelunds artikel side 8)? Hvordan overkommer vi disse barrierer i uddannelsessystemet generelt og på erhvervsuddannelserne, hvor problemet er særlig stort (se Bjarne Lundager Jensens og Line Gry Knudsens artikel side 15)? Hvordan skaber vi en rigtig start ved at styrke kvaliteten af dagtilbuddet (se Bente Jensen og Sven Brembergs artikel side 28)? Hvad kendetegner god undervisning og klasseledelse (se Anne Kostøl og Sølvi Mausehagens artikel side 38)? Og sidst, men ikke mindst: Hvordan ændrer vi lærernes og skolernes pædagogiske og institutionelle praksis, så de øger inklusionsgraden og det gennemsnitlige læringsudbytte (se Bengt Persson og Elisabeth Perssons artikel side 49)?

Som nævnt er der problemer med at nå de uddannelsespolitiske målsætninger i de fleste vestlige lande: Læringsudbyttet er ikke stort nok, jævnfør eksempelvis PISA-undersøgelserne. Eller for mange unge gennemfører ikke en ungdomsuddannelse. I Danmark er situationen den, at hvis ikke udviklingen ændrer sig dramatisk, vil over 20 procent af de unge, der forlod folkeskolen i 2009, i 2020 ikke have fået en kompetencegivende uddannelse (Egelund). Problemet

er ikke, at de unge ikke begynder på en ungdomsuddannelse, for det gør stort set alle. Problemet er, at de ikke gennemfører. Dette er et samfundsøkonomisk problem, fordi så mange som muligt skal på arbejdsmarkedet, hvis vi skal blive ved med at finansiere et velfærdssamfund. Men unge uden en erhvervsuddannelse er der i stigende grad ikke brug for: Antallet af ufaglærte job falder. Lige så vigtigt er det, at problemet med frafald ikke kun er samfundsøkonomisk, det er også et socialt og et menneskeligt problem. Eksempelvis står 30 procent af de unge, der ikke gennemfører en ungdomsuddannelse, uden beskæftigelse 20 år efter folkeskolen. For alle dem er risikoen for at ende på kontanthjælp eller førtidspension stor (Jensen og Knudsen). Således har en norsk undersøgelse vist, at knap 20 procent af den årgang, som sluttede skolen i 1999, og som i 2007 ikke havde gennemført en ungdomsuddannelse, var på en eller anden form for offentlig støtteordning, mens det kun gjaldt for knap 3 procent af dem, som var færdige med uddannelsen (Rasmussen et al. 2009).

Derfor er det vigtigt at undersøge, hvad årsagerne til problemet er: Hvorfor falder så mange fra? Hvor er barriererne? Og hvad kan uddannelsessystemet gøre for at reducere problemet?

Ser vi på situationen i Danmark, er det tydeligt, at flaskehalsen især findes på erhvervsuddannelserne: Mens mere end 85 procent i Danmark gennemfører det almene gymnasium og 70-75 procent htx, hhx og hf¹, er tallet kun 54 procent for erhvervsuddannelserne. Hvorfor?

En af forklaringerne finder man i folkeskolen: Hvis man ikke har tilstrækkelige faglige kvalifikationer fra folkeskolen, falder sandsynligheden for, at man gennemfører en ungdomsuddannelse. Dette gælder blandt andet læsefærdighed. Der findes i dag praktisk taget ikke uddannelser, som ikke forudsætter gode læsere (Egelund).

Hertil kommer en række forhold på erhvervsuddannelserne. Eksempelvis adskiller erhvervsuddannelser sig fra andre ungdomsuddannelser, ved at den unge allerede ved starten af erhvervsuddannelsen de facto træffer et erhvervsvalg. Det gør man ikke på en gymnasial uddannelse. Men mange unge er ikke parate til at afgøre, hvad de skal lave på arbejdsmarkedet, når de er 16 år gamle (Jensen og Knudsen). Ja, det er blevet formuleret på den måde, at nogle unge i realiteten bruger årene på erhvervsskolen til at finde ud af, hvad de vil være, når de bliver "rigtigt" voksne (Koudal 2011). Men hvis det er tilfældet, er det unægtelig et problem, at over 70 procent af dem, der forlader en erhvervsuddannelse, før de er færdige, ikke begynder en ny uddannelse. Hertil kommer, at der er en overrepræsentation af såkaldt "sårbare" unge på erhvervsuddannelserne, og noget tyder på, at erhvervsskolerne ikke er gearret til at tackle deres problemer.

1 Højere teknisk eksamen (htx), højere handelseksamen (hhx) og højere forberedelseseksamen (hf).

For at håndtere disse udfordringer mener Jensen og Knudsen, at det er vigtigt at tage erhvervsskoleelevernes "søgende" adfærd alvorligt. De unge skal aktivt hjælpes med at afklare deres uddannelses- og erhvervsvalg. Hertil kommer, at man på den ene side bør skabe en bedre kontinuitet for denne elevgruppe fra udskolingsdelen af folkeskolen og ind i erhvervsuddannelsen, mens man på den anden side skal styrke lærernes relationskompetencer på erhvervsskolerne.

Men selv om problemet manifesterer sig i ungdomsuddannelserne, grundlægges det meget tidligere. Som Jensen og Bremberg viser, skal der være mere fokus på kvaliteten af dagtilbuddet. International forskning peger på, at der er store samfundsmæssige gevinster at hente ved at sætte ind med en tidlig pædagogisk indsats i dagtilbuddet. Selv om den offentlige debat især handler om normeringer og om størrelsen af børnegrupperne, bør man også inddrage tre andre aspekter: 1) kvaliteten af personalets uddannelse, 2) den pædagogiske kvalitet i dagligdagen i daginstitutionerne og 3) systematisk kvalitetsudvikling gennem efteruddannelse. OECD konkluderede allerede i 2005 i rapporten *Starting Strong*, at det kan betale sig at investere massivt i daginstitutioner. Men massive investeringer handler som sagt ikke kun om normeringer, men også om pædagogisk kvalitet. I dagtilbud med god kvalitet kommunikerer voksne mere med børnene, ræsonnerer med børnene og stiller aktivt spørgsmål til børnene, og det stimulerer dem naturligvis til at reflektere, tænke og bruge sproget. Hermed øger man alt andet lige børnenes chancer for at klare sig godt i den videre uddannelse og i livet. Men forudsætningen er bedre uddannelse og efteruddannelse. Som John Hattie har vist (Hattie 2009), er en afgørende nøgle til succes reflektive praktikere. Det vil sige personale, der kan arbejde pædagogisk reflekteret i forhold til det enkelte barn, og som kan deltage i kvalitetsudvikling i institutionen.

Bevæger vi os videre fra daginstitutioner til grundskolen, melder de samme problemer sig: Hvis vi ønsker at fremme læring og inklusion, er den afgørende forudsætning god undervisning. I deres artikel sammenligner Kostøl og Mausethagen tre skoler med små adfærdsproblemer og tre skoler med store for at finde ud af, hvad der gør forskellen. De identificerer tre faktorer: I de gode timer – dem med begrænsede adfærdsproblemer – er der kun lidt læringshæmmende adfærd (det vil sige adfærd, som forstyrrer og handler om andet end læring og undervisning). Der er god klasseledelse med en autoritativ ledende stil. Og der er fokus på læring med en engagerende undervisning præget af struktur, forudsigelighed, ro og positiv stemning.

I centrum for inklusion og højt læringsudbytte står altså den kompetente lærer. Men hvordan gennemfører man ændringer af skolerne? Mange eksempler dokumenterer jo, at det ikke er tilstrækkeligt at komme med den "rigtige" metode – hvis en sådan da overhovedet findes. Den skal også implementeres. Det handler tidsskriftets to sidste artikler om.

En vigtig faktor er god skoleledelse. Det fokuserer Persson og Persson på i en undersøgelse foretaget i Essunga Kommun i Sydsverige. I 2007 lå denne kommune blandt de fem dårligste i Sverige, hvad angår karakterer efter 9. klasse. I 2010 var kommunen sprunget frem blandt de allerbedste i Sverige.

En vigtig forskel var, at man lagde stor vægt på at forstærke det pædagogiske lederskab. I løbet af et par år lykkedes det at udvikle det, artiklen kalder en bestemt pædagogisk "tankestil" både blandt lærere og elever. Man byggede undervisningen på aktuel og relevant forskningslitteratur, som gjorde lærerne meget mere opmærksomme på deres fagdidaktiske adfærd og klasseledelsesstil, og ledelsen lagde meget mere vægt på lærernes pædagogiske viden, færdigheder og praksis. En af konsekvenserne var en langt mere bevidst og effektiv inklusion af elever. Denne "tankestil" smittede også af på eleverne: De opfattede hurtigt inklusion som en naturlig ting, og de begyndte at prioritere skolegangen højere og at anerkende lærernes engagement og høje ambitioner. Både lærere og elever deltog på denne måde i en kollektiv kompetenceudvikling, som blandt andet demonstrerede, at høj målopfyldelse i form af læring og afgangskarakterer kan forenes med idealet om heterogenitet blandt og inklusion af eleverne.

God fornøjelse med dette andet nummer af *Paideia – tidsskrift for professionel pædagogisk praksis!*

Stephen Dobson, Ole Hansen, Thomas Nordahl og Lars Qvortrup

Litteratur

- Hattie, John (2009): *Visible Learning – A Synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Routledge.
 - Koudahl, P. (2011): "Forudsigelige frafald". In: *Dagbladet Information* 10.8. Se også <http://psy.au.dk/frafald/>.
 - OECD (2010): *The High Cost of Low Educational Performance*. OECD. Se også <http://www.oecd.org/dataoecd/11/28/44417824.pdf>.
 - Rasmussen, I.; Dyb, V.; Heldal, N. & Strøm, S. (2009): *Samfunnsøkonomiske konsekvenser av marginalisering av ungdom*. Vista Analyse.
-